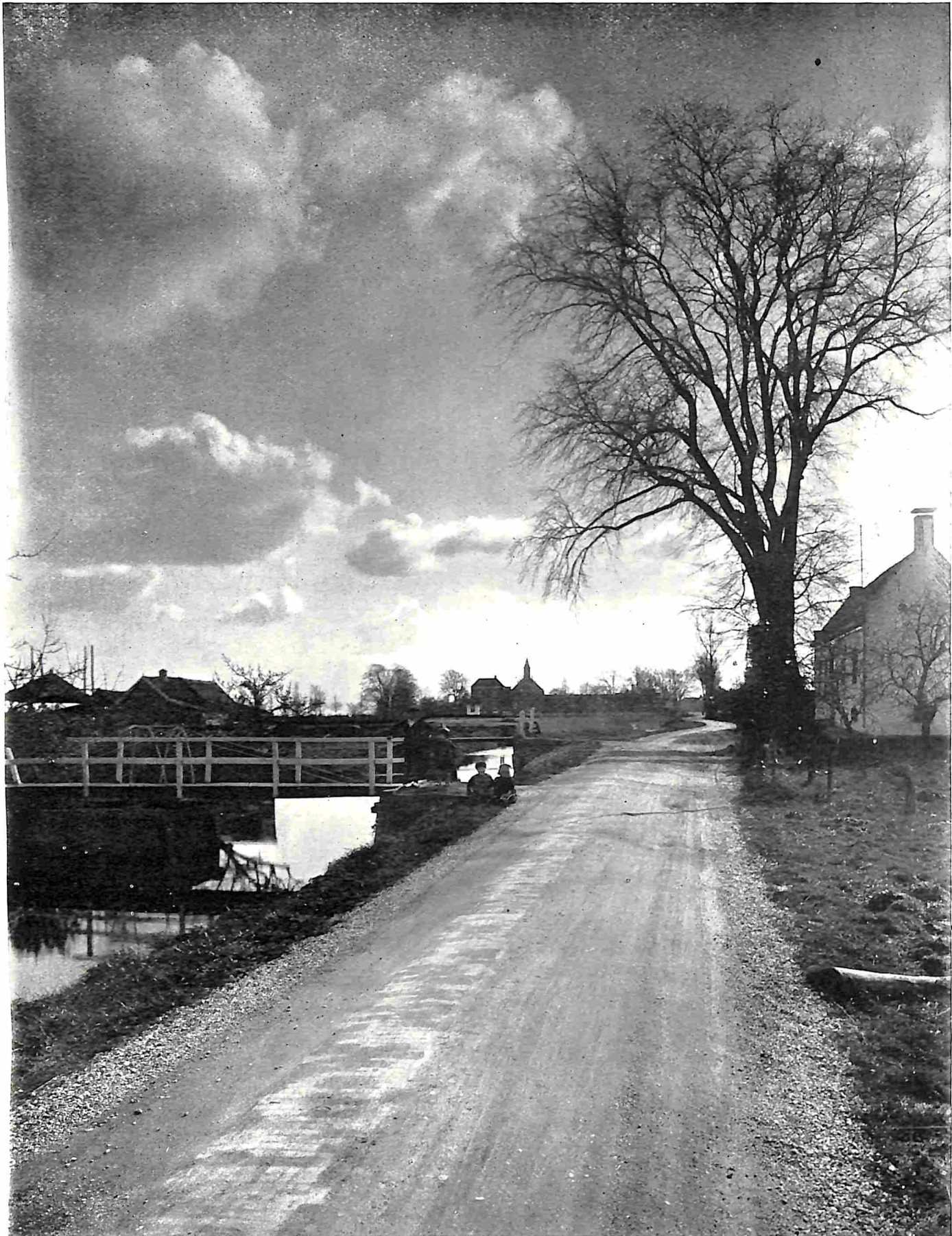


BUITEN

29^E JAARGANG N^O. 1

ZATERDAG 5 JANUARI 1935



WINTER-NAMIDDAG



Redactie: Mr. P. J. A. BOOT

INHOUD

WINTER-NAMIDDAG (ILL.)	BLZ. 1
IJS DOOR DAVID W. BONE	BLZ. 2—3
VOGELS IN DEN WINTER (GEDICHT) DOOR C. M. K.	BLZ. 3
VAN ST. MAARTEN TOT DRIEKONINGEN DOOR F. W.	
DRIJVER	BLZ. 3, 11—12
EEN AFRIKAANSCH SAMENLEVING IN HET BINNEN- LAND VAN SURINAME (GEÏLL.), DOOR C. K. KES- LER	BLZ. 4—7
OP MARLOT (GEÏLL.), DOOR D. DE WILDE	BLZ. 7
ZWERNEN IN ZWABENLAND (GEÏLL.), DOOR P. J. A.	
LINTER	BLZ. 7—9
DE VEENMOL (GEÏLL.), DOOR DR. G. BARENDRECHT	BLZ. 7—10
PLATYCERIUMS OF HERTEGEWEIVARENS (GEÏLL.), DOOR G. KROMDIJK	BLZ. 11—12
APPELSCHA EN IN DE GAASTERLANDSCHE BOSSCHEN BIJ APPELSCHA (ILL.)	BLZ. 12

Men gelieve alle stukken voor Redactie en Administratie bestemd te zenden naar **Rokin 74—76, Amsterdam**. Bijdragen dienen vergezeld te gaan van postzegels voor eventuele terugzending.

Overneming van den inhoud, ook bij gedeelten, verboden.

IJS!

DOOR DAVID W. BONE

MARTIN? — „Present!” „Lewis?” — „Yes.” „Granger?” — „Hu!” „Ulricks?” — „Ik!” „Dago Joe?” — „Ja!” „Hansen?” — „Hm!” „Bunn?” — „Yes!” „Munro?” — „Hier!” „Eccles?” — „Eccles?” — Eccles? Verduiveld, schiet op, moet je ons laten wachten? — Eccles voegt zich bij ons, terwijl hij nog bezig is zijn jekker dicht te knopen. — „Allen present”, vervolgt de bootsman, waarop hij den stuurman rapporteert „De wacht is aangetreden, stuurman”. — Een nijdig gebrom, dat zooveel beteekent als: „Roerganger en uitkijk aflossen”, komt van de kampanje en wij kunnen inrukken, de stuurboordswacht naar beneden, wij van de bakboordswacht naar onze posten aan dek. — Wij treffen een kouden, rauwen ochtend; een zwakke, ongestadige wind uit het W. ten N. heeft nauwelijks vat op den stroomenden regen, die, naar de temperatuur te oordeelen, eigenlijk sneeuw of hagel had moeten zijn. De zee is in nevel gehuld en de nieuwe dag, die begint met een koud, verraderlijk halfduister, versterkt den indruk, dat de horizon slechts een kabellengte van ons af is. De bark werkt onzeker in de lange deining uit het Westen — de uitloopers van de witbaarden van Kaap Hoorn — die met olieachtige ruggen onder het schip doorloopt. — Er is maar weinig meer wind noodig om de zee op te zweepen; zoodra een plotselinge bui opkomt, zullen de „witte heeren” weer komen aanrollen, overdonderend en geeslend; zelfs in deze kalme stemming zijn zij niet genegen om ons naar het Noorden te laten gaan en wij trillen en schudden, slingeren, gieren en plonzen als zij op ons aanrollen. Toch, niettegenstaande dat, komen wij onder klein zeil vooruit. — Het is dik! De horizon is niet verder verwijderd dan een scheepslengte of zoo, maar wij zeilen een mijl of vier op zijn hoogst en een heel eind buiten de verkeersroute. Ach, het gaat nog zoo kwaad niet en op de kampanje leunt de stuurman over de reeling met de armen over elkander en hij schudt af en toe het hoofd. — Nu het lichter wordt, schijnt het ook kouder te worden. Jekkers zijn niet genoeg en wij doen onze dikke overjassen en oliejassen aan en stampen en stampen op het voordek, geeuwen en sputteren en wenschen, dat het vijf uur was en de „dokter” klaar was met de koffie, de koffie, die weer men-
vangene zich zou omdraaien, maar dat ons nektar toeschijnt, daar in de vijftigers! — Met één glas wordt de mist nog dicht-
ter en plotseling roept de stuurman verstoord om den mist-
hoorn te blazen. — „Drie stooten, begrijp je”, zegt de boots-

man, den hoorn aan Dago Joe, den uitkijk, overreikend, „Uno! . . . Doe! . . . Drie! . . . (drie vingers in de hoogte). Drie, „Uno! . . . Doe! . . . Drie! . . . (denk er om, dat je behoorlijk jij verbrande kakkerlak! En denk er om, dat je behoorlijk blaast, anders zal ik je op je ziel komen! . . . (leelijke paar-
dendief, het is maar goed, dat ik jouw taal kan spreken!)”
— Wij krijgen nu muziek bij ons vroege opstaan, een triest
geluid, een geluid, dat behoort bij den dichter wordenden
mist, de deining en den somberen dageraad. Rraa, rraa, rraa,
klaagt de hoorn, een mistroostige wijs, afgewisseld door bla-
zend hijgen, want Dago Joe is meer gewend aan een koehoorn
— „Een misthoorn”, zegt Welsh dan aan een misthoorn. — „Een misthoorn”, zegt Welsh
John plotseling. „hoorden jullie dat?” — „Niemand heeft iets
gehoord, want wij staan bij de deur van de kombuis te pra-
ten en geven den kok advies, hoe hij het best zijn vuur kan
aanmaken. — „Toch wel! Een hoorn, zeg ik — luister —
krek op onzen eigen hoorn!” — „Rraa, rraa, rraa! Joe doet
zijn best. — Wij luisteren aandachtig. — „Nou weer!” zegt
John. — „Ja, werkelijk! Zwakke stooten beantwoorden de
onze: Ulricks telt er drie, maar ik meen, dat het er slechts
twee zijn. — „Hoor je dien hoorn?” schreeuwt de bootsman,
„Hier! Een van jullie gaat naar voren en blaast behoorlijk!
Die verd . . . zigeuner! Je zoudt dat getrompet van hem in
een stadstuintje niet kunnen hooren!” — John gaat op den
bak en de bootsman achteruit om rapport uit te brengen.
— Eindelijk een behoorlijk hoorngeluid! De Welshman kan
met dat instrument goed omgaan — „Aha, weer! — drie
stooten, duidelijk hoorbaar — waarschijnlijk een schip, dat,
als wijzelf, voor den wind loopt — misschien loopen wij wel
in! Het geluid is nu duidelijker, het komt van recht vooruit.
— Rraa, rraa, rraa! roept onze hoorn. Rree, rree, rree!
komt het antwoord. — De stuurman wordt nu oplettend,
hij tuurt en luistert. Op het hooren van het duidelijke ant-
woord op onze seinen, roept hij vlug zijn commando’s:
„Strijk de bovenbramzeilen — laat ze hangen, bramzeilen
opgeien — Hier, een van jullie jongens, naar beneden en
por den kapitein! Zeg hem, dat het potdicht is, vlug nou!”
— Ik ga naar beneden en wek den Ouwe. „Ja, ja — all right”,
zegt deze, naar zijn zeelaarzen grijpend (ten zuiden van de
veertigers slaapt de kapitein steeds „volgetuigd”, zooals hij
het noemt) — „Potdicht hè? — Zeg den stuurman om den
misthoorn te blijven blazen — een schip, zeg je — voor den
wind? — Ja, ja — allright — ik kom”. — Nauwelijks heb
ik de kampanje bereikt, of de Ouwe staat al achter mij. —
„Dik potdorie!” zegt hij, zijn oogen wrijvend. „Man, man,
waarom heb je me niet eerder laten porren?” — De stuurman
pruttelt wat over den mist, die juist zoo dik geworden is —
„voordien zicht genoeg om voort te gaan”, zegt hij. — „Ai,
ai! Waar peil je dat schip? Kon je het zien, voordat de mist
zoo kwam opzetten?” — „Blaas dien misthoorn daar vooruit!”
schreeuwt de stuurman, naar het voordek loopend. — „Houdt
dien hoorn aan den gang, daar!” — John pompt een geweldig
gehuil. Rraa — rraa — rraa! — Wij buigen ons voorover en
spitsen de ooren om het van verre komend geluid op te
vangen. — Rree — Op het eerste geluid heft de Ouwe het
hoofd op en kijkt verschrikt rond. — „rree — rree —
„Aan lij je roer, aan lij!” schreeuwt hij, op den roerganger
toeloopend. „Voortuig tegenbrassen, lij-grootebrassen los —
laat ze loopen! Alles levendig achter! Vlug, stuurman! Groote
genade, blijf niet staan kijken — ijs! — ijs — stommeling
— IJs, de echo! — Gooi los, los!” — IJs! De stuurman
staat voor een oogenblik als verstomd, springt dan naar de
midscheeps, naar de nagelbank, terwijl hij met heesche stem
zijn commando’s geeft. „Alle hens aan dek — brassen aan-
halen daar! — Alle hens! — Aan dek, mannen, voor je leven!”
— IJs! Op het hooren van dat vreeselijke woord grijpen wij
naar de touwen en helpen met de kracht der wanhoop mee.
IJs! De wacht te kooi rent, half gekleed, uit de dekhuizen en
logies en haalt met ons mee, met angst in de oogen, de angst,
die komt met nadenken, wanneer de hersenen uit een rustige
versuffing ontwaken bij het hooren van het woord „alarm”.
— IJs! Het dek, dat zooveel nog zoo kalm was als de lucht
om ons heen, weerklinkt nu van het lawaai van plotselinge
activiteit. Raaszwaaïen kreunend om, blokken kraken, touwen
kletteren van de nagels, zeilen worden levendig en klapperen
tegen de rondhouten — geroep en geschreeuw van zwaaïende
mannen — haastige commando’s en luid boven alles uit de
door de verwarring, wanhopig blaast. — „Rraa — rraa —
rree — rree — rree!” Stoot voor stoot komt de
echo terug uit den mist. — „Vast halen! Beleggen!” Het

commando hergeeft ons kalmte; wij hebben tijd om rond te kijken, maar er is niets te zien! Geen torenhoog monster doemt voor ons op, geen branding, geen oploopers, geen lucht zelfs, niets! Niets dan de muur van mist, die het gevaar verbergt, het onbekende, het onzichtbare! ☼ Langzaam zwaait de bark op de deining en loeft op; Martin staat aan het roer en hij houdt aan lij, terwijl hij zijn scherpe oogen gericht houdt op het lichten van de schoothoorns, wat de limiet van loeven aangeeft. ☼ De Ouwe staat bij het kompas, gebogen turend, snuivend, de koude lucht ruikend. Zij vlugge oogen doorzoeken den mist, vooruit, achteruit, dwarsscheeps. Martin geeft het roer een paar spaken, het schipt ligt kalm, de zeilen bij den wind en de lange deining dwars inkomend. ☼ Plotse-ling schijnt een licht door den mist en beschijnt beide zijden van den boeg — een lichtend schijnsel, laag op den nauwbegrensden horizon. De ijsblink! Koud en wit! ☼ Bij het eerste gloren schrikt de Ouwe — zijn lippen bewegen zich om een commando te geven, maar er komt geen commando: dadelijk ziet hij de hopeloosheid ervan in; wat er gebeuren moet, is duidelijk en onvermijdelijk. Dwarsscheeps aan lij uitgestrekt, is de ijsblink de waarschuwing van een onafgebroken barrière, misschien mijlen lang! De bark ligt bij den wind, overgeleverd aan de deining, langzaam met elke golf naar lij afdrijvend! Over den anderen boeg misschien? Er is een mistige doorgang naar het zuiden, daar is geen ijsblink! Als het schip maar kon wenden! Neen, daar is geen kans op; om genoeg vaart te kunnen krijgen om te wenden, zal hij het schip dichters naar het helderder wordende schijnsel moeten brengen! Het branden van de zee op den voet van den ijsberg klinkt ons al luid in de ooren — er is geen ruimte, geen ruimte om te manoeuvreeren, om te wenden of te halzen! ☼ „Aan lager wal”, zegt hij bitter, de handen met een hopeloos gebaar opheffend. „Alle hens achteruit en zet de bakboordsboot uit”. ☼ Bakboordsboot! De werkboot! Is dat nu al noodig? Eenigen van ons werpen een angstigen blik op de breede gestalte van onzen gezagvoerder, terwijl wij naar de boot rennen. Hij staat roerloos, glurend naar den muur van ijs. ☼ „Moet dat nu het einde zijn?” mompelt hij en hij slaat geen acht op het lawaai en beweeg om hem heen. „Na veertig jaar varen . . .!” ☼ Wanhopig trekken en hakken wij aan de sjorrings om de zware boot te klaren; zij ligt ondersteboven op de klampen, op de manier van zui-nige zeilers, met keilen en bouten vastgesjord om het slechte weer te doorstaan. Wij zijn onhandig, als machteloos door het plotselinge van het geval; wij werken onvakkundig. Het lawaai van de branding spoort ons aan — allen heffen tegelij-k, Zoodra de boot rechtop ligt, hoeken wij de vallen in en zwaaien haar buitenboord. De stuurman kijkt naar den kapitein voor het commando — ☼ „Ai, ai”, zegt de Ouwe. „Buitenboord zwaaien en vieren en probeer het voorschip om te trekken! Over den anderen boeg zouden wij . . .” ☼ Hij vol-eindigt de zin niet, hij weet wel, dat wij er nooit in zullen slagen om drieduizend ton tegen die deining om te sleepen! ☼ Een wild geroep doet ons plotseling omzien. Dago Joe, de uitkijk, dien wij door de drukte vergeten hebben, komt met den hoorn nog over zijn schouder hangend aangelopen. „Ar-reto —!” schreeuwt hij onder het loopen. „Arreto, capitan!” Hij zwaait met de armen en beduidt den kapitein om het schip te stoppen! Achter hem, over den bak heen zien wij de duidelijke silhouet van een kleinen ijsberg, een afgebrokkeld kalf van het ijsveld! ☼ Er is voor niets tijd meer, er kan niets gedaan worden; de berg is klein, hij komt niet hooger dan de onderra's, maar hij is groot genoeg om, geholpen door de deining, ons tot zinken te brengen. ☼ „Vlug met die boot daar!” schreeuwt de Ouwe. Hij snelt naar de kampanje-ladder, springt naar beneden en loopt tegen den Tweede aan, die gebukt gaat onder een vracht beschuitzakken. Een oogen-blik later komen wij met het ijs in aanraking en botsen en schuren tegen den steilen, glinsterenden wand. Bij het eerste treffen gaat de boegspriet er aan, daarna de voorbramsteng — raas, zeilen, want, alles komt naar beneden en beukt op het dek. Een brok ijs, eenige tonnen zwaar, dondert op het dek neer en vernielt het voorluik! ☼ Dan klinkt er een kra-ken en steunen van buigend ijzer, waar de spanten den druk niet kunnen weerstaan — het geluid van springende stagen en pardoens, die onder hooge spanning afknappen, het kra-ken van splinterend hout. Het schommelende monster deinst achteruit, waggelt en komt weer op ons af! Nog zulk een schok en — ☼ „Vast vieren! Houdt die boot daar! Vast vieren!” ☼ De Ouwe, met zijn waardevolle papieren aan

dek komend, heeft meer gezien dan de vernieling op het voorschip; hij loopt naar het kompas, kijkt, slaat zijn oogen naar boven. „Groottuig opbrassen!” Zijn stem heeft den ouden overtuigenden klank, den klank, dien wij kennen. „Groot-tuig opbrassen! — Roerganger!” ☼ Onzeker staan wij bij de boot, die reeds buiten boord hangt. De schok van een tweeden stoot tegen het ijskalf werpt ons bijna omver! Wat voor kans hebben wij — ? ☼ „Roerganger hier!” brult de Ouwe en Martin kijkt op, gaat terug naar zijn post. ☼ Weer een man aan het roer! Niet langer het beangstigende van een verlaten hoofdpost, niet langer het rukken en ratelen van een onbezet roer! Martin's houding kalmeert ons; wat is er nog te vreczen, als de oudste van ons daar de spaken grijpt en op het commando wacht? . . . Wij laten de slingerende sloep in den steek en haasten ons naar de brassen! ☼ Wij hebben een kans gekregen; de kracht van sedert lang uit-geraasde stormen maakt een uitweg voor ons, de deining, veroorzaakt door de ontzag-inboezemende „witte heeren” van Kaap Hoorn komt ons te hulp! ☼ Toen wij dien duw tegen den boeg kregen, zwaaide de deining ons achterschip langs den berg heen, wij liggen nu met den kop in den wind en de breede fok wordt tegen den mast gedrukt en wij dein-zen! ☼ Het is klaarlichte dag en wij kunnen het kalf duide-lijk zien, terwijl wij verder uit elkander drijven. De tusschen-ruimte wordt grooter! Een voet — een yard — een riemlengte. De wind komt nu in de zeilen! Het schip zwaait door. ☼ „Voor-tuig bijbrassen, alles bijzetten!” roept de Ouwe. ☼ Wij liggen nu met het achterschip naar de grooten ijsberg gekeerd en de branding, die terugslaat van den steilen voet, raast en kolkt om ons heen. Er is weinig ruimte, maar wij brullen in koor het refrein, terwijl wij de fokkeraas bijbrassen. ☼ Langzaam begint het schip te vallen en vaart te krijgen; het kalf ligt nu te loevert, het groote ijsgevaarte dwars achter aan lij. De wind wakkert aan, de mist wordt gedeeltelijk weggevaagd en naar het zuiden zien wij open water. Wij liggen nu dwars-zee's van de deining, maar zeilen vrij van het ijs. ☼ Onder den boeg dondert en beukt de vleet, die nog met stevige stagen vastzit. „Kap de vleet en maak klarigheid vooruit”, roept de Ouwe „Zet alles bij!” ☼ Alles bij! — En dan zetten wij, kreupel en wel, weer koers naar de open zee!

VOGELS IN DEN WINTER

Daar zeilt op trage wieke' vogel, die niet sterven wil,
een groote grauwe zieke maar moet . . .

De dreiging van de lage lucht wanneer de wilde winterwind
omlijst zijn loome doodenvlucht zich woelig om den reiger windt
en geen gerucht en wint . . . en wint,
stijgt van het ijs der aarde op.

Dan dolen, haastig, schorre roeken,
ook langs, die voedsel, voedsel zoeken,
als zwarte ongekende spoken,
als moede zwervers, diep gedoken
in duister kleed van vale veeren . . . C. M. K.

VAN ST. MAARTEN TOT DRIEKONINGEN

DOOR F. W. DRIJVER

VAN ouds werd de winter geacht te beginnen op den gedenk-dag van St. Maarten, d.i. 11 November, wien in verschillende landen als ook te onzent een bijzon-dere vereering te beurt viel en die ongetwijfeld veel van zijn populariteit ontleent aan het bekende verhaal, volgens hetwelk hij een stuk van zijn mantel afsneed om er een armen man mee te verwarmen. Zoowel het Duitsche spreekwoord „St. Martin macht Feuer im Kamin” als het bekende deuntje:

Sinter Marten is zoo koud,
Geef hem een turfjen of een hout
Om zich bij te warmen

en ook de in sommige streken bestaande gewoonte dat hij in een pels gehuld, Pelzmartel, de kinderen bezoekt evenals onze Sinterklaas, wijzen er genoegzaam op dat men met zijn naam-dag het koude jaargetijde achtte te zijn aangebroken. En hiernêe nam dan ook het zoogenaamde Bevruchtingstijdperk een aanvang, in hetwelk de moeder Aarde geacht werd aan tal van geheime werkplaatsen onder het afgeval-len loof en later onder het sneeuwkleed het nieuwe leven voor te berei-den, dat in de lente tot ontluiking komt. (Slot op blz. 11)



WONING VAN OSEISEI, GRANMAN (OPPERHOOFD) DER AUCANER BOSCHNEGERS TE DRIETABBETJE IN SURINAME
(TABBETJE BETEKEN EILAND. OSEISEI, EEN KRACHTIG HEERSCHER, WAS EEN DER VOORGANGERS VAN DEN THANS OOK
OVERLEDEN GRANMAN AMAKTI)

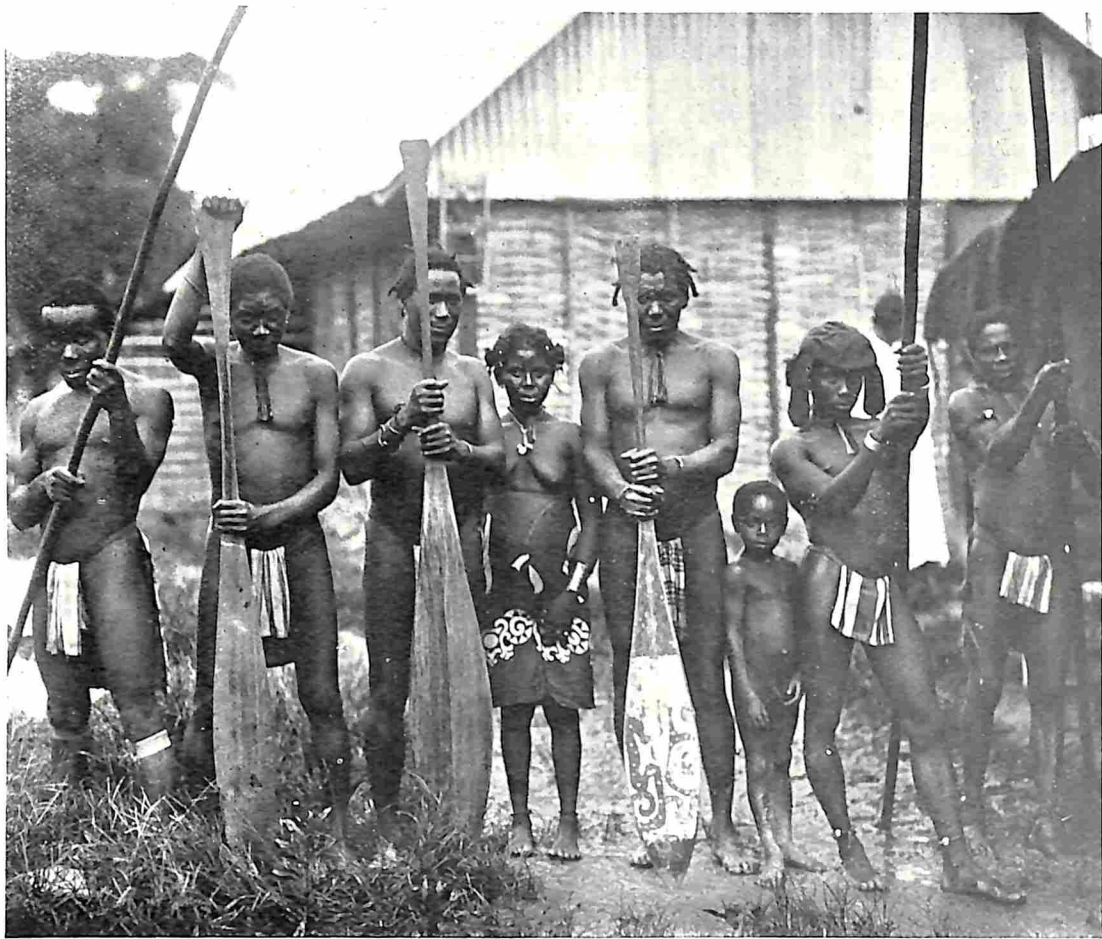
EEN AFRIKAANSCH SAMENLEVING IN HET BINNENLAND VAN SURINAME

DOOR C. K. KESLER

HET is tegen zes uur in den avond; voorbij is de hitte, die gedurende het grootste deel van den dag over stad en rivier gelegen heeft; de brandende zonnegloed vermindert en langzaam schijnt de roode zonnescijf neer te zinken achter de huizen der stad, achter de bosschen, die zich, op slechts korten afstand daarvan beginnende, dagreizen ver in het binnenland uitstrekken, steeds dichter, donkerder, ondoordringbaarder. Met forsche bocht slingert zich de rivier langs den Waterkant, om met een tweede bocht uit te loopen in den Oceaan, die mijlen ver uit de kust grauwig gekleurd wordt door het slib, dat machtige stroomen uit het binnenland steeds weer aanvoeren. Meer dan een kilometer breed, strekt zich de watervlakte voor de stad uit, donker in de verte afgebakend door den groenen rand van Meerzorg, Amsoe, zooals de bevolking het noemt. Rustig in de snel vallende schemering ligt zij daar, de rivier, die soms, als in den regentijd een „sibi-boesi”, een hui met plotselinge rukwinden, haar tot een golvende zee doet worden, den oversteek van Meerzorg naar de stad in een klein vaartuig tot een hachlijke onderneming kan maken. Daar klinkt plotseling een eentonig gezang over de wijde watervlakte: Pa-ra-ma-ri-bó, Pa-ra-ma-ri-bó, telkens en telkens weer herhaald met sterken nadruk op de laatste lettergreep. En krachtig voortbewogen door de, op de maat van het gezang ingedompelde parels (pagaaien), komt een korjaal om den hoek en steekt schuin de rivier over in de richting

van de stad. Zwarte, herculische gestalten, glanzend in den gloed van de ondergaande zon, zitten erin neergehurkt; met krachtige slagen pagaaien zij hun vaartuig voort, dat door den stuurman met een grooten parel als roer in de goede richting gehouden wordt. Boschnegers, zonen der wildernis zijn het, die daar naderen. Stroomopwaarts hebben zij hun houtvlot vastgelegd, waarmede zij dagen lang de rivier zijn afgezakt, om het in de stad af te leveren. Haast hadden zij niet: de rivier zelf leverde de beweegkracht en voerde het vlot, toen de stroomversnellingen en vallen gepasseerd waren, rustig mede; het leven ging zijn gewonen gang: een hut was erop gebouwd, waarin de vrouwen haar dagelijksche huishoudelijke bezigheden verrichtten en als er proviand noodig was, of als de oever er soms eens zeer uitlokkend uitzag, werd het vlot vastgelegd en gingen de mannen aan wal, om een stuk wild te bemachtigen. Zoo duurde de reis weken, maar nu het doel zoo nabij is, nu wordt toch de trek naar de stad, naar „fotoe” (Neger-Engelsch voor fort) waar de „bakra's” (blanken) zulke wonderlijke dingen hebben, waar de Granman (lett. de Groote Man, de Gouverneur) woont, die nog veel machtiger is dan hun eigen granmans en kapiteins, den meest ondernemenden toch te sterk. En daarom hebben eenige avontuurlijke jonge mannen de korjaal te water gebracht, om eerst eens poolshoogte te nemen. Achter de huizen van de Saramaccastraat zullen zij het vaartuig op den modderigen oever trekken en later zal het geheele gezelschap

waarschijnlijk wel tijdelijk zijn intrek nemen in de vroegere slavenhuisjes, die daar nog op de achtererven te vinden zijn. Het is misschien voor enkelen hunner niet de eerste maal, dat zij in de stad komen, maar toch, als provincialen, die Parijs bezoeken, zoo gaan zij de stad verkennen, telkens weer vol verbazing over al het vreemde, maar ook met zekeren angst ervoor en misschien met een verborgen heimwee naar de groene wildernis in het Zuiden, die, voor ons zoo ondoorgrondelijk, voor den boschneger weinig geheimen heeft. ☼ Zonen dier wildernis zijn het, nakomelingen der in vroeger eeuwen van de plantages weggelopen slaven, die zich niet konden voegen in het gareel, dat de maatschappij der blanken hun had opgelegd, de eentonigheid van het steeds maar afwerken van de opgelegde taak in suiker- of katoenveld, in cacao- of koffie-aanplanting. Dat begreep de neger niet, die noodzakelijkheid van maar steeds te werken, zes dagen aaneen van den morgen tot den avond met alleen de Zondagen als spaarzame afwisseling. Werken wilde hij wel, hard werken zelfs, maar alleen dan, als hij er lust in had, of als de noodzakelijkheid ertoe drong. Maar dan ook, nog langer voor zijn genoegen leven, of niets uitvoeren. Doch wilde hij het beproeven, zijn eigen manier te volgen, had hij eens geen zin in den dagelijkschen arbeid, dan stond de „bastiaan”, neger, als hij zelf, maar door de „bakra's” (blanken) boven hem geplaatst, met zijn zweep gereed, om hem voort te drijven. En, bleef hij onwillig, dan kwam de „blankofficier” erbij en wachtte hem een niet malsche afstraffing na het dagelijksche rapport op last en onder de oogen van den directeur. ☼ Dat was het, wat de negers bij honderdtallen de plantages deed ontvluchten, die dwang tot geregelde arbeid, niet in de eerste plaats het gemis der vrijheid, zelfs niet eens de zware afstraffingen. Vrijheid toch hadden de meeste „zoutwater-negers”, de over zee aangevoerde slaven, ook in hun eigen land niet gekend. Slavernij heerschte ook daar, zelfs in nog veel harderen vorm en onmenschelijk waren de straffen, die de zwarte vorsten hun onderdanen deden ondergaan. Maar de sociale verhoudingen waren daar, zooals een neger die kon begrijpen; de ordening der blanken viel buiten zijn bevattingsvermogen. ☼ Dat dit inderdaad zoo is, dat de neger, aan zichzelf overgelaten, weer terugkeert tot de verhoudingen, zooals hij die eeuwen lang als natuurlijk heeft leeren beschouwen, wordt duidelijk aangetoond niet alleen door de ontwikkeling der maatschappij van de Surinaamsche boschnegers, maar vooral door die in gebieden, waar zij onafhankelijk van inmenging der blanken, of zelfs met medewerking van dezen, na den slaventijd een onafhankelijke samenleving hebben kunnen opbouwen. De republiek Haiti is een voorbeeld van het eerste, Liberia in Afrika, in de streek, die van de 16e tot het begin der 19e eeuw het groote reservoir was, waaruit voor de aanvulling der slavenmachten op de plantages in Amerika en West-Indië geput werd, verschaft een voorbeeld van het tweede. Vooral de geschiedenis van Liberia is in dit opzicht leerrijk. Met medewerking van tegenstanders der slavernij werden in 1820 en 1822 vrijverklaarde negerslaven uit Amerika daarheen gevoerd, om hen in staat te stellen, zich in het land hunner voorouders een nieuw bestaan te scheppen. En in 1847 was het zoover, dat de republiek met den veelbeteekenenden naam Liberia gegrondvest werd. Liberia, het land der vrijheid, waar alleen zwarten het



DJOEKA-VRACHTVAARDERS VAN DE MAROWIJNE
(DJOEKA'S IS EEN ANDERE NAAM VOOR AUCANERS)

bestuur mochten voeren en waar, in de maatschappij der negers zelf, de slavernij opnieuw haar intrede deed, zoo volkomen, dat het nog slechts een paar jaren geleden is, dat de Volkenbond tusschenbeide moest komen, om aan de, naar de opvattingen der blanken onduidbare, misstanden een einde te maken. ☼ Neen, het was niet, zooals zooveel in de 19e eeuw het voorstelden, gedreven door hun medelijden met hun zwarte medemenschen, het was niet vooral de drang naar de vrijheid, die de slaven in de Vereenigde Staten over den Ohio dreef, die hen in Jamaica naar de bergen deed vluchten, die hen in Suriname den weg naar het oerwoud wees. Het was veeleer de zucht, de samenleving der blanken te ontvluchten, der meesters, die hen dwongen tot een leven, in strijd met wat de traditie van eeuwen hen geleerd had, als juist en rechtvaardig te aanvaarden. Regelmatig, dag in, dag uit werken paste daarin niet. ☼ En — het bosch en de vrijheid, die zouden veroorloven te leven naar negeraard, zij waren in Suriname zoo betrekkelijk dichtbij! Geen wonder dus, dat soms heele slavenmachten den plantages den rug toekeerden. Het was een waagstuk, dat die wegloopers, marrons, zooals zij in de 18e eeuw genoemd werden, onder-

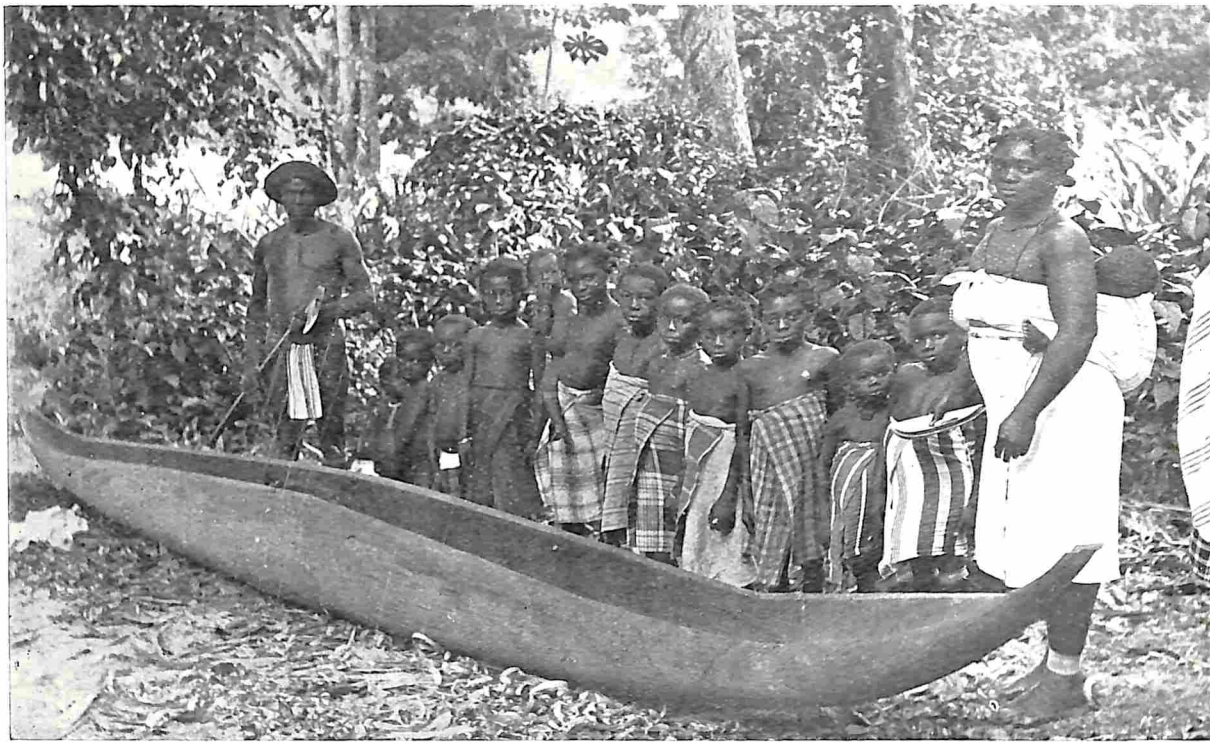


HOUTTRANSPORT DOOR DE BOSCHNEGERS OP DE BOVEN-SURINAME
BALKEN, DIE SOORTELIJK ZWAARDER ZIJN DAN WATER EN DUS Zouden ZINKEN, WORDEN MET LICHTER HOUT OF TUSSEN KORJALEN DRIJVENDE GEHOUDEN. HET BESTUREN GESCHIEDT MET EEN LANGEN STOK, „KOELA” GENAAMD. MET ZULK EEN „KOELA” WORDEN OOK DE KORJALEN DOOR DE STROOMVERSNELINGEN IN DE BOVEN-RIVIEREN GESTUURD

namen. Want het oerwoud is onmeedoogend voor wie niet tot het verblijf erin zorgvuldig is toegerust. Materiaal voor het bouwen van hutten, voor het maken van vaartuigen, noodig voor tochten langs de rivieren en kreken, waren in overvloed voorhanden, maar gereedschappen om het te bewerken ontbraken. Wild kon het bosch leveren, maar wapenen, om het te bemachtigen, hadden de wegloopers niet. En dan, het waren hoofdzakelijk mannen, die de vlucht namen; de slavinnen deinsden in den regel terug voor de gevaren van het bosch, voor de ongemakken, die bij verre tochten in de wildernis te vreezen waren. Dit alles noodzaakte de wegloopers wel, nu en dan afgelegen plantages te overvallen en te plunderen. Het was niet in de eerste plaats wraakzucht, die hen daartoe dreef; het was de noodzaak, gereedschappen, wapenen en ammunitie en vaak ook voedsel te bemachtigen, vrouwen en meisjes weg te voeren, die hen tot dergelijke rooftochten dwongen. Maar de vroegere meesters, die een groot deel van hun rijkdom hadden zien verdwijnen, wier plantages door het ontbreken der slavenmachten sterk in waarde daalden, begonnen de wegloopers hardnekkig te achtervolgen, eerst, om zich weer in het bezit hunner vroegere slaven te stellen, weldra ook, om zich tegen de drieste overvallen te beveiligen. Op het hoofd van ontvluchte slaven werd een prijs gesteld, eerst van vijf gulden, weldra verhoogd tot het tienvoud daarvan. En in 1721 werd tegen weglopen de doodstraf bedreigd, die op de wreedst mogelijke manier werd ten uitvoer gelegd. Boschpatrouilles werden uitgezonden; in 1770 werd het z.g. Korps vrije negers opgericht, twee jaar later aangevuld door het Korps Jagers, samengesteld uit voor de vervolging hunner rasgenooten aangekochte en afgerichte slaven. Dit korps, dat eenige malen uitstekende diensten ver-

richtte en waarvan de manschappen een roode muts droegen — vandaar de volksnaam „redi-moesoe” — was bij de wegloopers bijzonder gehaat, wat van hun standpunt uit niet te verwonderen was: negers, die in dienst der blanken, andere negers vervolgden! Een verdedigingslinie, het z.g. Militaire Kordon, voor het bezetten waarvan bijna 1000 man noodig waren, werd ingericht en was in 1778 zoover gereed, dat door middel van een groot aantal militaire posten het gedeelte der kolonie, dat in exploitatie was, ongeveer tegen overvallen der marrons kon beveiligd worden. En om deze geheel ten onder te brengen, werden een paar malen detachementen militairen uit de Republiek, dez.g. Staatsche troepen, naar Suriname gezonden, om het garnizoen, dat onmachtig bleek, om de kolonie afdoende te beschermen, daarbij te hulp te komen. Het werd een wanhopige strijd en eerst in 1778 na de tochten van den kolonel Fourgeoud met zijn telkens

door malaria en andere ziekten gedeceimeerd korps trad een soort van gewapenden vredestand in. Het laatste overschot der verzetplegers werd naar de Lawa-rivier teruggedreven en de aanvoerder Bonni, een kleurling, werd door andere, reeds eenigszins bevredigde boschnegers verraderlijk gedood. In het begin der 19e eeuw kwamen verschillende overeenkomsten tot stand en werden door het



BOSCHNEGER EN -NEGERIN MET EENIGE KINDEREN
OP DEN VOORGROND EEN „KORJAAL”, EEN INLANDSCH VAARTUIG, BESTAANDE UIT EEN
UITGEHOLDEN BOOMSTAM, DE KLEEDING VAN DEN MAN BESTAAT UIT EEN Z.G. „KAMIESA”, VAN DE VROUW UIT EEN ALS ROK GEDRAGEN „PAANTJE”, EEN ANDERE DOEK,
OM HET MIDDEL VASTGEBONDEN, DIENST OM HET KIND TE DRAGEN, OM DE ENKELS EN
ONDER DE KNIE DRAAGT DE VROUW KATOENEN, ZEER STRAK AANGEHAALDE BANDEN,
„SEPOEN” GENAAMD. DE KINDEREN, DIE TOT DEN VOLWASSEN LEEFTIJD VRIJWEL NAAKT
LOOPEN, ZIJN VOOR DEZE FOTO EVENEENS MIN OF MEER GEKLEED

gouvernement eenige voorschriften gegeven, waaraan de boschnegers zich te houden hadden, waarna deze geruimen tijd min of meer aan zichzelf werden overgelaten en hun samenleving konden inrichten, zooals zij dat zelf wenschelijk achtten. Het resultaat daarvan is geweest, dat in het binnenland van Suriname een, op oude tradities berustende, maatschappij is opgebouwd, wellicht lichtelijk door vreemde invloeden gewijzigd, maar toch hoofdzakelijk Afrikaansch in



BOSCHNEGER-KORJAAL BIJ HOOGEN WATERSTAND EEN STROOMVERSCELLING VAN DE
MAROWIJNE AFVAREND

gouvernement eenige voorschriften gegeven, waaraan de boschnegers zich te houden hadden, waarna deze geruimen tijd min of meer aan zichzelf werden overgelaten en hun samenleving konden inrichten, zooals zij dat zelf wenschelijk achtten. Het resultaat daarvan is geweest, dat in het binnenland van Suriname een, op oude tradities berustende, maatschappij is opgebouwd, wellicht lichtelijk door vreemde invloeden gewijzigd, maar toch hoofdzakelijk Afrikaansch in

samenstelling. ☼ Van de met de wegloopers reeds in de 18e eeuw gesloten overeenkomsten zijn er twee van bijzonder belang: die van 1759, welke met een groote groep marrons aan de Djoekakreek, een zijrivier van de Marowijne, tot stand kwam en die van 1762, welke met een andere aan den bovenloop der Surinamerivier gesloten werd. Deze verdragen, later tusschen 1835 en '37 eenigszins gewijzigd, maken nog thans

den grondslag voor de verhouding der Boschnegers tot het Koloniaal Bestuur uit. Deze relatie is geruimen tijd gekenmerkt geweest door een neiging van het Bestuur, om zich zoo weinig mogelijk met de interne zaken der verschillende stammen in te laten. Hun ondergeschiktheid aan het Nederlandsche gezag wordt intusschen niet uit het oog verloren en wordt in het bijzonder geaccentueerd bij wisseling van hoofden door de omstandigheid, dat het nieuwe opperhoofd wel door den stam wordt gekozen, maar officieel in zijn rang bevestigd door of namens den Gouverneur. Bij de eerste verdragen werden, als uiterlijk teeken van den toekomstigen toestand, aan de toenmalige hoofden tamboermajoorstokken uitgereikt, die sedert bij officieele gelegenheden steeds als symbolen van de macht der hoofden dienst gedaan hebben. Later zijn ook aan hoofden van minderen rang zulke stokken uitgereikt, waarop echter door de negers minder prijs gesteld wordt dan op de oorspronkelijke, nog uit de 18e eeuw afkomstige. Zulk een stok, de scepter van den granman, draagt bij de Aucaners den naam van „tiki” (Engelsch stiek), bij de Saramaccaners, de bewoners van de oevers van de Suriname-rivier dien van „paau” (Port. palo) Dit verschil in benaming wijst reeds op een zeker verschil in taal, dat bij de voornaamste stammen onderling is op te merken. (Slot volgt)

Op Marlot

DOOR D. DE WILDE

’t IS stil in het wintersche park bij den Haag. De grond ligt er bezaaid met eikels en afgevalen bladeren. Verlaten is het er... van menschen tenminste. ☼ Wat hipt daar met korte rukjes tegen de stam van dien boom op? ’t Is een bruingrijs bolletje, het boomkruipertje. Dichterbij gekomen kan ik z’n gebogen snavel, waarmee hij de schors bewerkt, duidelijk zien. ☼ Daar jubelt een roodborstje z’n liedje uit. En heel in de verte antwoordt een ander, herhaalt hetzelfde melodietje. Dat gaat zoo door, die zang en tegenzang, tot het geluid van helle kinderstemmen ’t aardige vogeltje doet wegvliegen. ☼ Naast het wandelpad zit een eekhoortje te smullen aan een eikel. Bij m’n nadering vlucht hij niet, wél blijft hij even opmerkzaam zitten met de eikel in z’n halfopen bekje. ’n Grappig gezicht is dat! ☼ Even verder is een boomklever bezig. Op en neer langs de stam gaat hij. Vliegt naar de grond toe, pikt daar wat op, en weg weer.

hei — bijna in m’n gezicht! Ik schijn in m’n beige regenjas wel heel weinig op te vallen. Met z’n roodgele buik en blauwe rug, maakt hij een veel kleuriger indruk dan het kruipertje. ☼ Als om te toonen dat acrobatick niet het monopolie van kruipers en klevers is, zijn daar een paar meezen bezig. „Tak op, tak af, tak uit, tak om,” zooals Gezelle dicht. Een pimpeltje hangt zoowaar onderaan een esdoornblad. Wat zou

hij daar zoo ijverig van af pikken? ☼ En verderop schijnt het ’t domein van de kauwtjes te zijn. De lucht is er vol van hun onwelluidend gekras. En daar weerklinkt nog een andere roep. Die is van den specht. Zag ik hem zooveen niet over het grasveld vliegen? Zóó vlug was hij weer verdwenen, dat ik ’t niet zeker weet. ☼ Even blijf ik wachten, misschien verschijnt ie weer... Maar... deze hoop wordt niet vervuld. ☼ Ondanks dat ben ik niet ontevreden over den vogelooft in een park, zoo dicht bij een stad.

Zwerven in Zwabenland

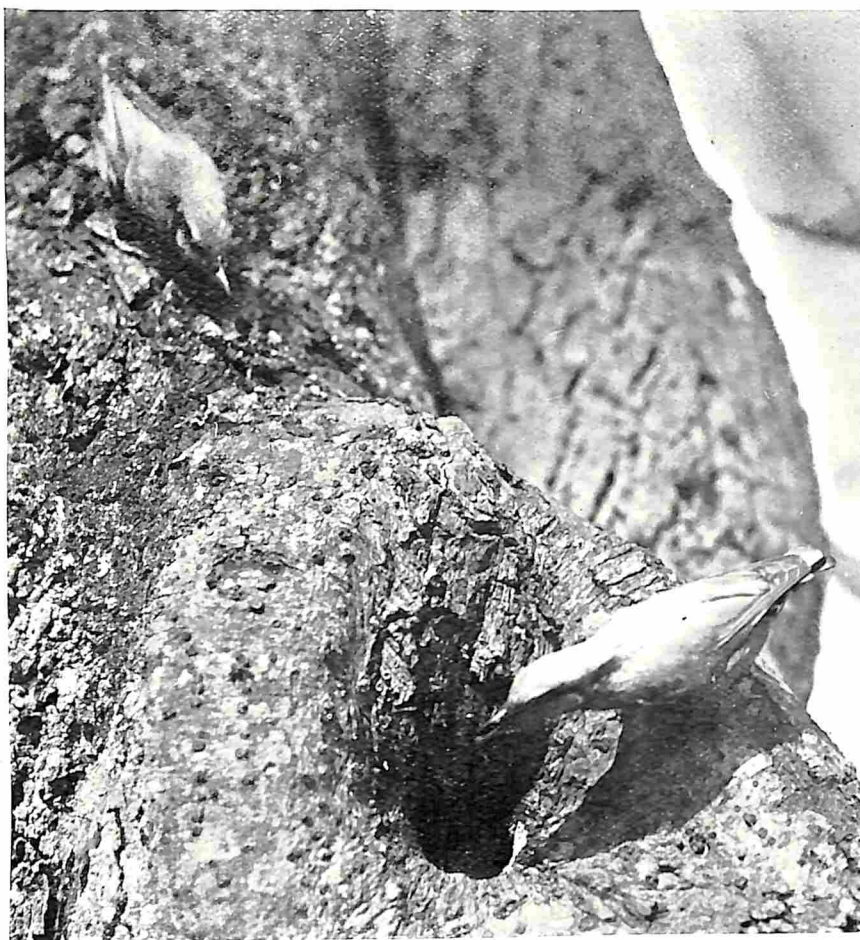
DOOR P. J. A. LINTER

OF het anderen ook zoo gaat als ons, weet ik niet. maar wij vinden ’t een heel karwei om voor een vacantiwandeltocht de geschikte streek uit te zoeken, vooral als je een heelen stapel in fantastisch gekleurde omslagen gestoken prospectussen ter keuze ontvangt. Je zit er dan voor als voor een rijstebrijberg, en aanvankelijk duizelt het je. ☼ Na lang schiften, waarbij in de eerste plaats terzijde werd gelegd alles wat gidsen, touwen en pickels noodzakelijk maakte — onze bergaspiraties zijn van bescheiden afmetingen — en in de tweede plaats de „haarden” van landgenooten-vacantie-gangers, bleef er toch nog genoeg over, en zoo waren we blij, toen een kennis den Gordiaanschen knoop doorhakte door te raden: Ga naar de Schwäbische Alb, daar vinden jullie alles wat je zoekt. En... het is er niet duur. We hebben dien raad gevolgd en zijn er blij om geweest. De Schwäbische Alb is een onderdeel van het Zwabenland, dat verder omvat een deel van het Schwarzwald, Neckarland, Hohenlohe-Franken, ’t Schwäbische Wald en Oberschwaben, en dat Isolde Kurz zoo terecht karakteriseerde met de woorden: „Das Schwabenland ist ein Gebilde eigener Art.

gleichsam eine Musterkarte aller Länder. Es sieht aus, als hätte der Schöpfer, bevor er die Erde entwarf, ein Modell davon im kleinen hergestellt, worauf er jede Form andeutete, die er hiernach im grossen ausführen wollte: Berge, Flussläufe, Ebenen, Wasserflächen; alles ist vorhanden, aber in kleinerem Masstab und in stetem Wechsel. Immer steht man wieder vor einem anderen Bild.” ☼ De Alb is een voortzetting van de Zwitsersche Jura en omvat het deel van Württemberg, met inbegrip van Hohenzollern, dat zich dwars door het land uitstrekt van de Badensche grens bij Tuttlingen,



ROODBORSTJE



BOOMKLEVERS



DAGBLAD-TORENHUIS TE STUTTGART

tot Reis en Donauwörth aan de Beiersche grens. Het is een golvend hoogvlakteland met scherp afdalende noordelijke en zuidelijke randen — den Neckar- en den Donaurand. Aan zijn noordrand breekt het gebergte, dat deze hoogvlakte vormt, plotseling over zijn gansche lengte af en ziet er in het voorland uit als Noordoost—Zuidwest loopende, gekartelde, honderden meters hoge rand. Dit voorland — zoo bijvoorbeeld de Schönbuch tusschen Stuttgart en Tübingen, is zelf een wirwar van heuvels en dalen, bosschen en golvende velden. Een indrukwekkende toegangspoort om via den Schönbuch in dit deel van het „gemietliche Schwoabenland” te komen, is de landshoofdstad Stuttgart, de stad zoo rijk aan monumenten van oud-Duitsche bouwkunst, aan pittoreske straatjes en steegjes, waar de eeuwenoude geveltjes van de hoge vakwerkbouwhuizen naar elkander toe neigen en op fluisterton gesprekken schijnen te voeren over wat er voorvalt binnen hun muren, die met vele kleine vensters uitkijken naar den smallen streep hemel. Het is natuurlijk niet mijn bedoeling hier een beknopten Baedeker te geven van al wat er te zien en te genieten valt aan juweelen van middeleeuwschen bouwtrant, aan oude koningssloten en monumentale kerken, vooral in de omgeving van de Marktplatz, waar het in den aanvang van deze eeuw gebouwde raadhuis zich met zijn vlaamsch-gotischen stijl wonderwel aanpast aan de omgeving, en waar het een genot is rond te wandelen op een marktdag, wanneer onder veelkleurige parasols sappige vruchten en groenten in welige tintenschakeering uitgestald liggen. Stuttgart heeft ook stijlvolle voorbeelden van moderne architectuur, zooals het Hauptbahnhof met zijn 58 meter hohen toren, een voorbeeld van stationsbouw, dat met zijn hoog en breed front massief het stationsplein afsluit. Minder op zijn plaats is m.i. het dagblad-torenhuis. Hoe goed geslaagd op zichzelf ook, valt het toch in zijn omgeving uit den toon. De stad ligt in een dalkom, en breed-uit zijn tegen de hellingen villawijken gebouwd, te midden van groen en bloemen. Rijdt men bijvoorbeeld met de tram naar Degerloch, een bui-

tenwijk, dan ziet men bij elke bocht in den weg de stad, omkranst door tuinen en parken, steeds dieper beneden zich wegzinken, tot zij 250 meter lager in het dal gebed ligt. Zuidelijk van Stuttgart liggen verspreid over de golvende hoogvlakte, tusschen deinende korenvelden en uitloopers van de Schönbuchwouden, de dorpjes en stadjes met hun oude huisjes, „angestrichen” boerenhoeven in vakwerkbouw, hun huisjes, „angestrichen” in geel, rose, blauw of lichtpaars, en de talrijke Wirtschafte, meestal tegelijk Metzgerei, waarvan de smeedijzeren uithangborden, kleurig geverfd en verguld, halverwege over de straten hangen. De landwegen zijn omzoomd met vruchtbomen, vooral appelbomen, die de grondstof leveren voor den heerlijk-frisschen most, waarvan de landlieden zich in den winter oogsttijd bezondigen tot een mate van verscheidene liters per hoofd en per dag. Soms lijken het wel of er waringins langs den wegen staan, wanneer een rijtje aartsvaders van appelbomen met tal van stutten op de been gehouden moet worden. Een van die dorpjes is Echterdingen, in de buurt waarvan in 1908 de eerste Zeppelin verongelukte. De spontane inzameling, door geheel Duitschland gehouden, om na deze ramp graaf Zeppelin in staat te stellen zijn proeven voort te zetten, bracht zoovele millioenen op, dat een spotvogel zong: „Lob und Dank will ich dir singen, Für das Glück bei Echterdingen.” Steeds woudrijker wordt de omgeving, golverder het terrein, meer en meer maken velden en weiden plaats voor bosch. Slank rijzen op de hellingen de sparren op, dicht opeen, zóó dicht, dat het zonlicht slechts hier en daar als een smalle streep op den bodem valt. In het lieflijke Siebenmühlental liggen de watermoliens vergescholen tusschen het omringend geboomte: langs het pad geschole steenanjers, Campanula's en andere bergbloemen welig tusschen het steenslag. Dan verschijnt op een heuvel in het Aichdal, aan het uitgangspunt van vier wouddalen, een minitieuus stadje, Waldenbuch, genesteld rondom het hooggelegen slot. Het was juist hoogtepunt van den oogsttijd; nog stond er een soort eerepoortje, herinnering aan het oogstfeest, en krakend en knarsend brachten de met lichtbruine ossen bespannen wagens, hoogbeladen, het graan langs de hellende straten naar de wachtende schuren. Van Waldenbuch naar Tübingen leidt de „alte Strasse”, in den volksmond kenmerkend nog „Römerstrasse” geheeten, voor een aanzienlijk deel door de dichte Schönbuchwouden. Stram rijzen langs het pad in onafzienbare gelederen sparreboomen, het licht zoekend, omhoog, afgewisseld door zwaar beukenhout, fleuriger voor het oog, levendiger en frisscher dan het toch wel sombere naaldhout met de diepe schemering, die er hangt tusschen de dicht opeenstaande slanke dennestammen met hun dor onderhout. Hier en daar plekt donkergroen tusschen de beuken een eenzame, eeuwenoude, breedgekroonde eik, overblijfsel van vroegere boschgeneraties en op onverklaarbare wijze gespaard door wind en hakbijl. Het woud wijkt terzijde, maakt plaats voor wijde korenvelden en boomgaarden: in de verte, in de trillende lucht, waast een bergrand. Een bocht in den weg — en voor ons ligt in wijd panorama het Neckardal. Flauw golvend breidt de breede vlakte zich ter weerszijden uit in vakken van don-



HET STATION TE STUTTGART

DE FOTO IS DENKELIJK HEEL VROEG IN DEN MORGEN GENOMEN, WANT MIDDEN OP DEN DAG IS HET OP DIT PUNT VERRE VAN STIL.

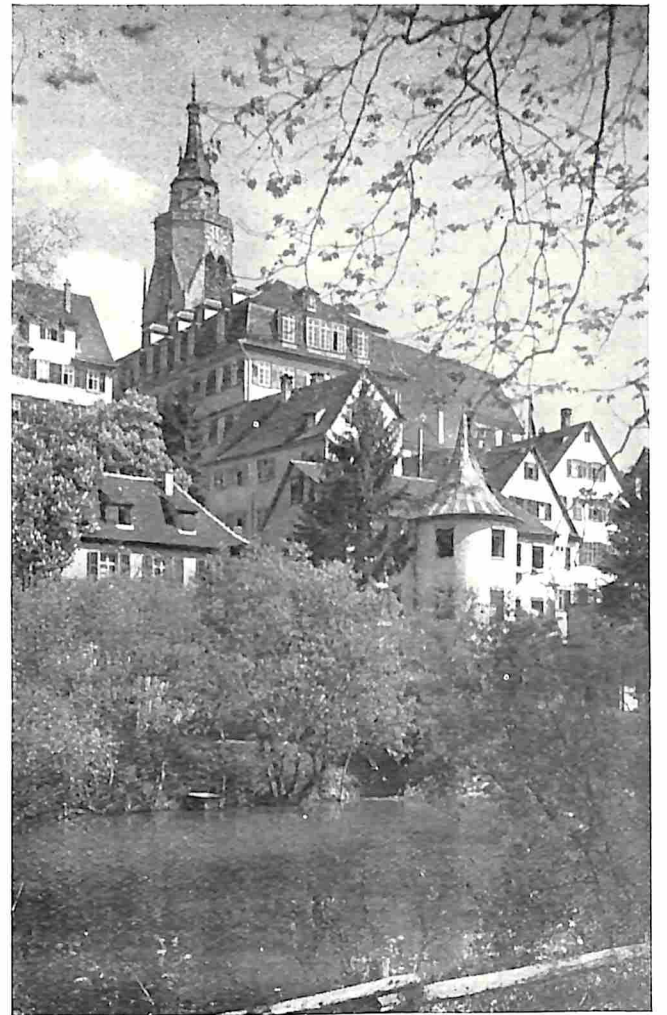
kergroen bosch, het lichtere groen van klaver- en graslanden, het geheel van koren- en stoppelvelden, waartusschen hier en daar het rood van pannendaken samengegroept ligt om een rijzig kerktorentje. Dit alles aan den gezichteinder begrensd door den Alb-rand, die van hier af den indruk maakt van een tafelland, met vele vrij steile en grootendeels beboschte kanteelen uitspringend in het dal. Maar later zal blijken, dat deze schijnbaar aaneengesloten muur doorploegd is met dalen, bredere en smallere. ☼ Nog een bocht in den weg en voor ons ligt Tübingen, de oude stad aan den Neckar, met haar beroemde, voor vele eeuwen door graaf Eberhart im Bart gestichte universiteit. Tegen het Noorden ligt het beschermd door een met bosch en wijngaarden bedekten heuvelrug en het wordt bekroond door een op een rots in de stad gebouwde slot Hohentübingen, van welks voorplein met massale „Schlosslinde” men een wijd uitzicht heeft over een groot deel der stad met haar oude, zachtroode pannendaken en langs de rivier aangelegde alleëen, de oude gebouwen der universiteit en de gotische Stiftskirche. ☼ Tübingen heeft stellig het best intact gebleven oude stadscentrum van de Württembergsche steden. Naar alle zijden stralen van het ruime marktplein met het oude, grijze raadhuis en kleurige oude gevels de bellende straten en stegen uit, sommige zóó nauw, dat men er na de zonnige Marktplatz even aan het sterkgetemperde licht moet wennen. ☼ In het groen van parken en alleëen liggen langs den Neckar vele ruime sportvelden, waar wij — stel u zooiets in ons land eens voor! — een afdeling Reichswehrmanschappen tweestemmig zingend door de lanen zagen marcheeren van het sportterrein naar de dichtbij gelegen kazerne, de gebronsdelichamen omhuld door het wel zeer spaarzame uniform van een zwembroek. Onwillekeurig dachten op dat oogenblik aan de liederen, die onze soldaten bij voorkeur op marsch galmen, als ze tenminste hun mond daartoe opendoen. (Slot volgt)

DE VEENMOL

DOOR DR. G. BARENDRECHT

IN de dierkunde bestaat een begrip, dat men met het woord convergentie aanduidt en waarmede men wil uitdrukken, dat twee diersoorten of ook wel een enkel orgaan daarvan, hoewel van verschillenden oorsprong, door een analogen ontwikkelingsgang een overeenkomstigen uiterlijken vorm hebben gekregen. De voorbeelden, die daarbij steeds weer genoemd worden, zijn de „vinnen” van visschen en walvisschen (dat immers zoogdieren zijn!), de oogen van gewervelde dieren en inktvisschen en vele andere, maar nummer één is toch steeds het tweemanschap mol en veenmol. Nu geloof ik ook niet, dat er in de geheele dierenwereld één tweetal te vinden zou zijn, dat, bij een zoo verschillend uitgangspunt, een zoo sterke overeenstemming in uitwendigen

lichaamsbouw vertoont. Ieder herinnert zich uit zijn schooljaren de anatomische bijzonderheden nog wel, waardoor zich de gewone mol van zijn naaste verwanten onder de insecten etende zoogdieren onderscheidt en die allemaal hier op neerkomen, dat zij het dier zoo goed mogelijk voor zijn ondergrondse levenswijze uitrusten. De gehele voor-



AAN DEN NECKAR TE TÜBINGEN, OP DEN
ACHTERGROND DE STIFTSKIRCHE

en massief gebouwd, de teenen zijn groot en sterk, er is een groot aantal handwortelbeentjes, de onder- en bovenarm zijn buitensporig zwaar gebouwd, vooral het opperarmbeen vertoont nog maar weinig gelijkenis met een „pijpbeen” en ten slotte is de schoudergordel ook evenredig versterkt. Dit alles vinden we nu weer bij een dier, dat systematisch even ver van den mol afstaat als een sprinkhaan van een egel, een insect, dat in zijn naaste verwantschap krekels en kakkerlakken telt. Ook hier vinden we de geweldige graafpooten weer, die aan den echten mol zoo’n bijzonder cachet verleenen, maar hier is het de z.g. scheen, die de breede schoffel heeft geleverd, terwijl de voetleden maar klein zijn. De rest van de voorste ledematen is echter al even sterk ontwikkeld als bij zijn gevaarlijksten vijand en de sterke schoudergordel, die wij daar vinden, wordt ruimschoots gecompenseerd door de enorme ontwikkeling van het voorborststuk hier. Voor het overige verraad de lichaamsbouw duidelijk de verwantschap met de krekels, vooral in den vleugelbouw

komt dat sterk uit. Zoo dienen ook hier de min of meer tot dekschilden geworden voorvleugels der mannetjes tevens als muziekinstrument, terwijl de achtervleugels op krekelmanier in elkaar geplooid en gerold zijn. Het voorkomen van het gehele dier is en blijft echter molachtig, zoodat de naam veenmol zeer goed op zijn plaats is en veel karakteristieker dan de waarschijnlijk aan het Duitsch ontleende naam aardkreeft. ☼ Als wij zien hoe twee zulke oorspronkelijk geheel verschillende dieren, die niets anders gemeen hebben dan hun levenswijze, zoozeer op elkaar zijn gaan gelijken, komt al gauw de vraag op welke rol die levenswijze hier wel bij gespeeld mag hebben. Een halve eeuw geleden wist men dat precieser dan nu! Toen stond de theorie van Darwin nog in vollen bloei, welke leerde, dat de kleine



Foto P. B.

OP DE MARKT TE STUTTGART. LINKS HET STADHUIS

overal voorkomende, individuele verschillen, indien zij het dier in staat stellen in den strijd om het bestaan op zijn minder bedeelde soortgenooten de overhand te krijgen, langzamerhand tot de kenmerken van de soort gaan behooren en door veelmalige herhaling van dit selectieproces steeds meer ontwikkeld worden. De graafpooten van den veenmol zouden dus zijn ontstaan doordat een krekkel, die wat bredere pooten had dan een andere, daar beter mee kon graven etc. terwijl zijn afstammelingen daardoor langzamerhand de overhand kregen op hun smalpootige neven. Tegenwoordig weten wij echter, dat zulke individuele verschillen niet erfelijk zijn en dat die afstammelingen van de breedpootige volstrekt niet van hun familie zouden verschillen! Nu kwam echter aan het begin dezer eeuw onze beroemde landgenoot Hugo de Vries met de ontdekking, dat bij sommige planten- en dierensoorten naast deze individuele variaties plotseling erfelijk vaste veranderingen op kunnen treden, die hij mutaties noemde. Deze zouden dus het materiaal kunnen leveren waaruit de strijd om het bestaan de beste aanwinsten kon selecteeren. Inderdaad is men tot de ontdekking gekomen, dat zulke mutaties geregeld optreden, het is alleen maar jammer, dat zij zelden of nooit van voordeeligen aard zijn en zeer vaak bijkomstigheden betreffen. En dan blijft toch het ontstaan van een uiterst zuiver functioneerend, bijna volmaakt werktuig louter door summatie van een groot aantal veranderingen, die maar een zeer klein onderdeel kunnen uitmaken van de totale hoeveelheid richtingloze mutaties, voor ons denkvermogen een te moeilijk te verzwelgen brok. Het is dan ook niet te verwonderen, dat de theorie van Lamarck, welke in gelouterde lezing hierop neer komt, dat de functie vóór het orgaan uitgaat, nog steeds vele aanhangers telt. Het bezwaar hiertegen is echter weer, dat weliswaar bij een individu een orgaan zich kan aanpassen aan de eischen welke het gebruik er aan stelt (de smidsarmen), maar dat deze dingen ook alweer niet erfelijk zijn, staat nu wel vast. Wij kunnen dus gerust zeggen, dat het vraagstuk van het ontstaan der soorten nog even duister is als vóór 75 jaar, toen Darwin's hoofdwerk verscheen. Alleen de probleemstelling is verbeterd! Eigenlijk staat het heele vraagstuk momenteel ook niet bepaald in het brandpunt der belangstelling en laten wij dus terugkeeren naar den held van ons verhaal. ☼ Een punt, waar dan nog wel even extra de aandacht op gevestigd mag worden, is, dat het, voor een insect dan altijd, zoo'n bijzonder groot dier is. De lengte kan tot 5 cm bedragen, iets wat bij libellen wel overtroffen wordt, maar bij zoo'n forsgebouwen knaap heel wat wil zeggen. ☼ Uit den aard der zaak krijgen we van die veenmollen maar zelden wat te zien. Alleen tuinders en kwekers, die ambsthelpe ook veel in den grond woelen (maar daarom nog geen mollenpoot gekregen hebben!) komen er af en toe tegen,



VEENMOL

Foto uit K. O. Bartels: „Belauschtes Leben.“ Uitg. H. Bermühler Verlag, Berlin

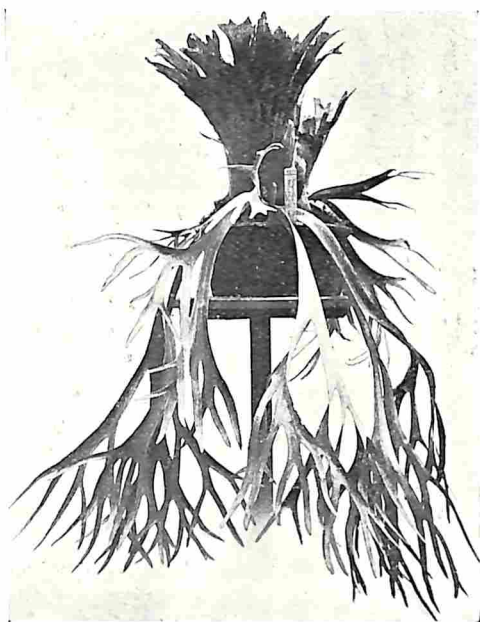
soms zelfs naar hun zin te veel. Want evenals zijn grooter prototype vernielt hij met zijn graverij heel wat jonge wortels. Vroeger meende men zelfs, dat hij daaraan zijn wortels. Vroeger meende men zelfs, dat hij daaraan zijn wortels. Vroeger meende men zelfs, dat hij daaraan zijn wortels. Dat in alle geval niet doet, veeleer een vleescheter is. ☼ Dat een dier, hetwelk zijn geheele leven onder den grond doorbrengt, daar ook zijn eieren deponceert, spreekt wel vanzelf. Aan die eieren wordt een heel bijzondere zorg besteed. Ten eerste maakt het wijfje een nestholte, waarvan zij de wanden met hard wordend speeksel bekleedt en vast aandrukt, alvorens er de 2 à 300 eieren in te leggen. Maar daarmede is haar taak nog niet afgelopen, voorloopig blijft ze in de buurt de wacht houden. De jongen blijven tot hun eerste vervelling bij elkaar in het nest, daarna raakt het gezelschap meer en meer uit elkaar en tusschen de derde en vierde vervelling komt de winterrust. ☼ Ik ben er nog nooit goed achter kunnen komen hoe het eigenlijk zit met de verspreiding van den veenmol in ons land. In veen- en niet te drogen zandgrond schijnt hij welmeer voor te komen dan in den zwaren kleigrond, maar of hij daar nu werkelijk algemeen of zelfs schadelijk is? Vroeger werd o.a. Velsen als plaats opgegeven waar hij veel zou voorkomen, ook heb ik Gouda wel hooren noemen. Wie licht mij daaromtrent eens in? Het is een gemakkelijk genoeg te herkennen dier; met de bovenstaande afbeeldingen de wetenschap, dat hij bruin is, aan de bovenzijde donkerder dan aan de onderzijde, kunt ge hem niet missen.

PLATYCERIUMS OF HERTEGEWEIVARENS

DOOR G. KROMDIJK

Wij hebben in „Buiten“ reeds eerder een en ander over varens geschreven, in het bijzonder over varens, geschikt voor kamercultuur. We hebben toen ver-

schillende soorten besproken, maar een van de meest interessante geslachten hebben we toen eigenlijk met opzet verzwegen: de Platyceriums. Daarom willen we in een apart artikeltje het een en ander over hen vertellen. Het geslacht Platycerium bestaat uit een twaalfstal soorten, die voor het meeren-deel afkomstig zijn uit tropisch Afrika, Azië en Australië. Zij groeien daar als epiphyten op verschillende boomsoorten, meestal niet hooger dan zoo ongeveer twintig meter. ☼ Het zijn hoogst eigenaardige planten, die door de typisch gevormde bladeren onder den naam van Hertshoornvaren of Hertegeweivaren voor-



HERTEGEWEI-VARENS. PLATYCERIUM WILLINKII



HERTEGEWEI-VARENS. PLATYCERIUM CORONARIUM

komen. De afbeeldingen laten overduidelijk zien, dat er werkelijk, vooral bij de *Platyceerium Grande*, een treffende wij de foto's wat nauwkeuriger, dan zal het ons spoedig opbezit dan ook twee soorten bladeren, namelijk de gewei-vormige en de z.g. mantel- of nisbladeren. Beter kunnen we zoogenaamde mantel- of onvruchtbare bladeren dienen eigenlijk als steun voor de zich ontwikkelende vruchtbare bladen en tevens ter bescherming van de wortels, terwijl zij zich ook met deze bladen om de boomen vastklampen. Deze steriele bladen nemen later een lichtbruine kleur aan en worden eenigszins leerachtig; zij voorkomen daardoor het sterke uitdrogen der wortels. Bovendien verzamelen ze in deze nis-vormige bladen nog het noodige voedsel. Afgevalen bladeren, waar de plant zich weer mee voedt. ☼ De andere, de gewei-achtige of vruchtbare bladeren, zijn van veel grooter beteekenis, daar zij ten eerste onmisbaar zijn bij de voortplanting en zij ten tweede de eigenlijke sieraden der plant zijn. Zooals we reeds in onze vorige artikelen schreven, geschiedt de voortplanting der varens door sporen en niet, zooals bij de hogere planten, door zaden. Deze sporen nu komen op de vruchtbare of gewei-achtige bladeren voor. Zoodra ze een zekeren leeftijd bereikt hebben, ziet men ze aan de achterzijde zitten, al is de plaats waar ze gevonden worden nogal verschillend. Bij de eene vindt men ze over de geheele lengte der bladeren heen, bij de andere aan het einde, terwijl er ook een paar soorten zijn, waar men ze alleen aan den voet der vertakkingen aantreft. ☼ Met de vermenigvuldiging der *Platyceeriums* had men vroeger nogaleens moeilijkheden, althans wat de vermenigvuldiging door sporen betreft. Daar heeft men nu geen moeilijkheden meer mee, als er maar opgelet wordt dat de sporen goed rijp zijn. Eventuele mislukkingen moeten dan over het algemeen ook gezocht worden in het zaaien van onrijpe, of te oude sporen. De sporen zijn voldoende rijp als men ze gemakkelijk van de bladeren kan verwijderen. Het zaaien op zich zelf is een interessante bezigheid, maar is niet zoo heel gemakkelijk, en mislukt bij den liefhebber, zelfs al is hij er voldoende voor ingericht, nog wel eens. We wezen er in onze vorige artikelen reeds op, dat het ontkiemen zelf geen bezwaar oplevert, doch dat het de andere mossen zijn, die de varensporen doen verstikken. Daarom nemen we dan ook bij voorkeur gesteriliseerde aarde. Het zaaien moet in schotels geschieden, die met een glasruit worden afgedekt en op bodem-warmte worden ingegraven. Na eenigen tijd ontwikkelt zich een groene laag, waaruit de *Prothalliën* of voorkiemen ontstaan. Heeft daarna bevruchting plaats gevonden dan ontstaan de jonge plantjes, die eenige malen verspeend moeten worden. Deze methode is echter alleen toe te passen voor hen, die in het bezit zijn van een verwarmd kasje of een verwarmde serre. De cultuur der *Platyceeriums* is verder niet moeilijk, als men er maar om denkt dat het epiphytisch levende planten zijn, waardoor men het grondmengsel niet te zwaar mag nemen, al moet de grond voldoende voedsel bevatten. Men kan ze het best kweken op stukjes boomstam of kurkschors, al gaat de cultuur in potten ook wel, zij het, dat niet alle soorten zich hiertoe leenen. Als grondmengsel nemen we wat varenwo-zeeffe boschgrond, fijn gehakt sphagnum en wat varenwortels, en daarbij vergeten we vooral niet een paar droge stukken oude koemest te voegen. Dit mengselje werken we goed dooreen, doch maken het niet al te fijn. De plant wordt nu van onderen met zijn wortels in het mengsel gelegd, waarna men er een paar raffia bandjes omheen trekt, die het heele

gevalletje bij elkaar moeten houden. Daarna wordt het met een koperdraadje tegen de kurkschors gebonden en geregeld matig vochtig gehouden. *Platyceeriums* verlangen veel licht, doch geen direct zonlicht, zoodat we daarmee dus met de standplaats rekening houden. ☼ Hoewel ze niet zoo heel gemakkelijk zijn, zijn er toch een paar soorten bij die ook als kamerplant te gebruiken zijn. De beste hiervoor zijn de *Platyceerium alcicorne* en de *Platyceerium Hillii*, temeer daar deze twee zich heel goed in pot laten kweken. We nemen dan het zelfde grondmengsel, alleen moeten we den pot behoorlijk draineeren, liefst voor één derde vullen met schoon gewassen potscher-ven. De beste temperatuur is ongeveer 60° F., hoewel ze ook nog heel goed bestand zijn tegen een lagere temperatuur. Wenscht men ze tegen kurkschors te kweken, dan moet men in het voorjaar wat oude koemest achter de mantel-bladeren zien te werken, want hoewel het epiphyten zijn, kunnen ze toch nog heel wat voedsel gebruiken. We kunnen er dan ook van verzekerd zijn, dat de meeste *Platyceeriums* die niet groeien willen, over het algemeen te droog en te armoedig gehouden worden. Hoewel men deze interessante planten nog weinig aantreft, durven we hen voor een lichte serre gerust aan te bevelen.



HERTEGEWEI-VARENS. *PLATYCERIUM GRANDE*

gevalletje bij elkaar moeten houden. Daarna wordt het met een koperdraadje tegen de kurkschors gebonden en geregeld matig vochtig gehouden. *Platyceeriums* verlangen veel licht, doch geen direct zonlicht, zoodat we daarmee dus met de standplaats rekening houden. ☼ Hoewel ze niet zoo heel gemakkelijk zijn, zijn er toch een paar soorten bij die ook als kamerplant te gebruiken zijn. De beste hiervoor zijn de *Platyceerium alcicorne* en de *Platyceerium Hillii*, temeer daar deze twee zich heel goed in pot laten kweken. We nemen dan het zelfde grondmengsel, alleen moeten we den pot behoorlijk draineeren, liefst voor één derde vullen met schoon gewassen potscher-ven. De beste temperatuur is ongeveer 60° F., hoewel ze ook nog heel goed bestand zijn tegen een lagere temperatuur. Wenscht men ze tegen kurkschors te kweken, dan moet men in het voorjaar wat oude koemest achter de mantel-bladeren zien te werken, want hoewel het epiphyten zijn, kunnen ze toch nog heel wat voedsel gebruiken. We kunnen er dan ook van verzekerd zijn, dat de meeste *Platyceeriums* die niet groeien willen, over het algemeen te droog en te armoedig gehouden worden. Hoewel men deze interessante planten nog weinig aantreft, durven we hen voor een lichte serre gerust aan te bevelen.

Van St. Maarten tot Driekoningen

(Slot van bladz. 3)

AN die bevruchting ontleenen zoowel de aan St. Maarten als aan St. Catharina, 25 November, en St. Andries, 30 November, gewijde dagen den naam van Schuddekorf-dag, op welken het gewoonte was, evenals op ons Sinterklaas feest, de jeugd te laten grabbelen naar de, uit een aan de zoldering opgehangen mand geschudde of met de hand gestrooide lekkernijen. En wat de St. Maartens vuren betreft, welke jong en oud gaarne ontstak, van deze moest, zooals het volksgeloof wilde, de reinigende kracht de vruchtbaarheid bevorderen, welke uitwerking eveneens toegeschreven werd aan het rondgaan met fakkels langs

de akkers. ☼ Van den 25sten November, welke aan Catharina, de patrones der geleerden, gewijd is, geldt het rijmpje, dat ook op den naderenden winter wijst.

Met St. Katrijn

Moeten de koeien aan de lijn,

terwijl men in Westfalen zegt: „Katharina hett den winter innen Schraime”. Evenals aan eenige andere dagen in het jaar hecht het volksgeloof ook aan dezen dag de beteekenis van een dies criticus of lotsdag, d.w.z. dat men meent dat hij van invloed is op de weersgesteldheid in de naaste toekomst. hetgeen inzonderheid geldt van den aan St. Andries gewijden 30 November. Het bekende rijmpje „St. Andries staat op en vriest” heeft wellicht zijn ontstaan te danken aan de volks-etymologie van zijn naam, n.l. ander ies, d.w.z. nieuw ijs, waarvan men gelooft het dat als de vorst op dezen dag invalt, honderd dagen, met andere woorden lang, zal duren. De bevruchtigsgedachte vindt op dezen dag uiting in de hier en daar in zwang zijnde gewoonte berken takken in het water te zetten, welke dan weldra zullen bloeien. In sommige streken bindt men ze bij elkaar en maakt er een roede of gard van, met welke de jeugd zich Beijvert voorbijgangers en zelfs ook de ouders te slaan, een gebruik, waarop wij straks nog nader terugkomen. In sommige streken, waar de gewoonte bestaat bij den aanvang van den zomer een pop te verbranden, welke den winter voorstelt¹⁾, laat men op St. Andries een in 't wit gekleede vrouw rondgaan, den terugkeerenden winter verbeeldend, die een sikkelt in de hand houdt, welke

1) Zie het artikel „Decembermaand in Tsjechoslowakije” door W. Valk in het nr. van 1 December 1934.

wijst op den oogst, die in het bevruchtingstijdperk wordt voorbereid. ☞ Een herinnering aan de oeroude volksverbeelding van den Wilden Jager, wiens heir men meent te beluisteren in het loeien van den najaarswind, leeft nog voort in de voorstelling, volgens welke Sinterklaas, wiens naamdag op

6 December valt, op zijn schimmel, welke feitelijk Wodan's ros Sleipnir is, over de daken rijdt om door den schoorsteen, d.i. de koker der geestenwereld of de verbindingsweg tusschen de hoogere wezens en de aardbewoners, zijn geschenken op den huislijken haard te doen neder dalen. Dit laatste past volkomen in het kader van het Bevruchtingstijdperk, evenals het strooien van

lekkernij met het onafscheidelijk er aan verbonden grabbelen. En wat de begard betreft, welke door misverstand later algemeen beschouwd is als tuchtigingsvoorwerp, deze is niet anders dan

de Lebensruete, zooals de Duitschers zeggen, welke met het vruchtbaarheidsbegrip in het nauwst verband staat, evenals de ber kentakken en het slaan met deze, waarvan hier boven reeds werd gewaagd. Het inzonderheid in Duitschland door de jeugd in dit tijdperk zoo gewilde vermaak, bestaande in het rondgaan om te kloppen aan de huizen, waaraan het bekende „Klop, klop, hamertje” is ontleend, heeft in oorsprong geen

andere beteekenis dan het verdrijven van de booze geesten, welke de vruchtbaarheid zouden tegenwerken. Volgens den Juliaanschen kalender viel de St. Lucia-dag, later verschoven op 13 December, samen met de winter-zonnewende. ☞ Thans geldt 21 December als de kortste dag, op welken men den langslaper, hier en daar Thomas-ezel genoemd, à faire neemt. Inzonderheid in Friesland is in deze periode het klokstjuren aan de orde van den dag, dat ook al weer geen andere

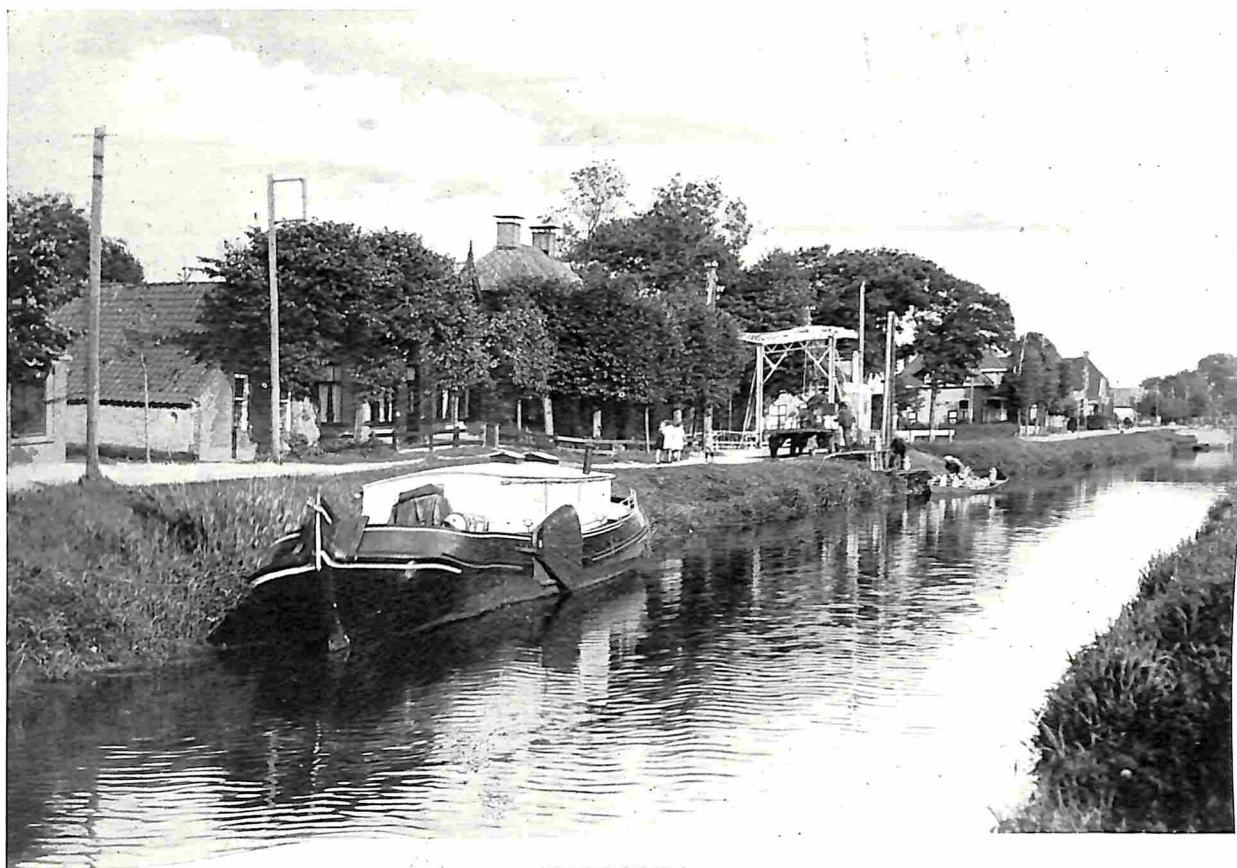
bedoeling heeft dan de booze geesten te verjagen. ☞ Den 25 December ving van ouds het groote Germaansche Midwinter- of Joelfeest, het feest der twaalf gewijde nachten aan, waar later ons Kerstfeest voor in de plaats kwam, maar waaraan een groot aantal feestgebruiken, tot den huidigen dag in zwang,

de herinnering bewaren, evenals dit ook de Duitse benaming Weihnachten doet. Het rook ontwikkelen tusschen en het kloppen tegen de boomen heeft in dezen tijd des jaars hetzelfde doel als het zoo even genoemde klokgelui. De roode kleur der versiering onzer étalages — het rood is de kleur der zon — het marsepeinen varkentje, d.i. het goudborstelige zwijn Gullinbursti van den zonen- en zomer-

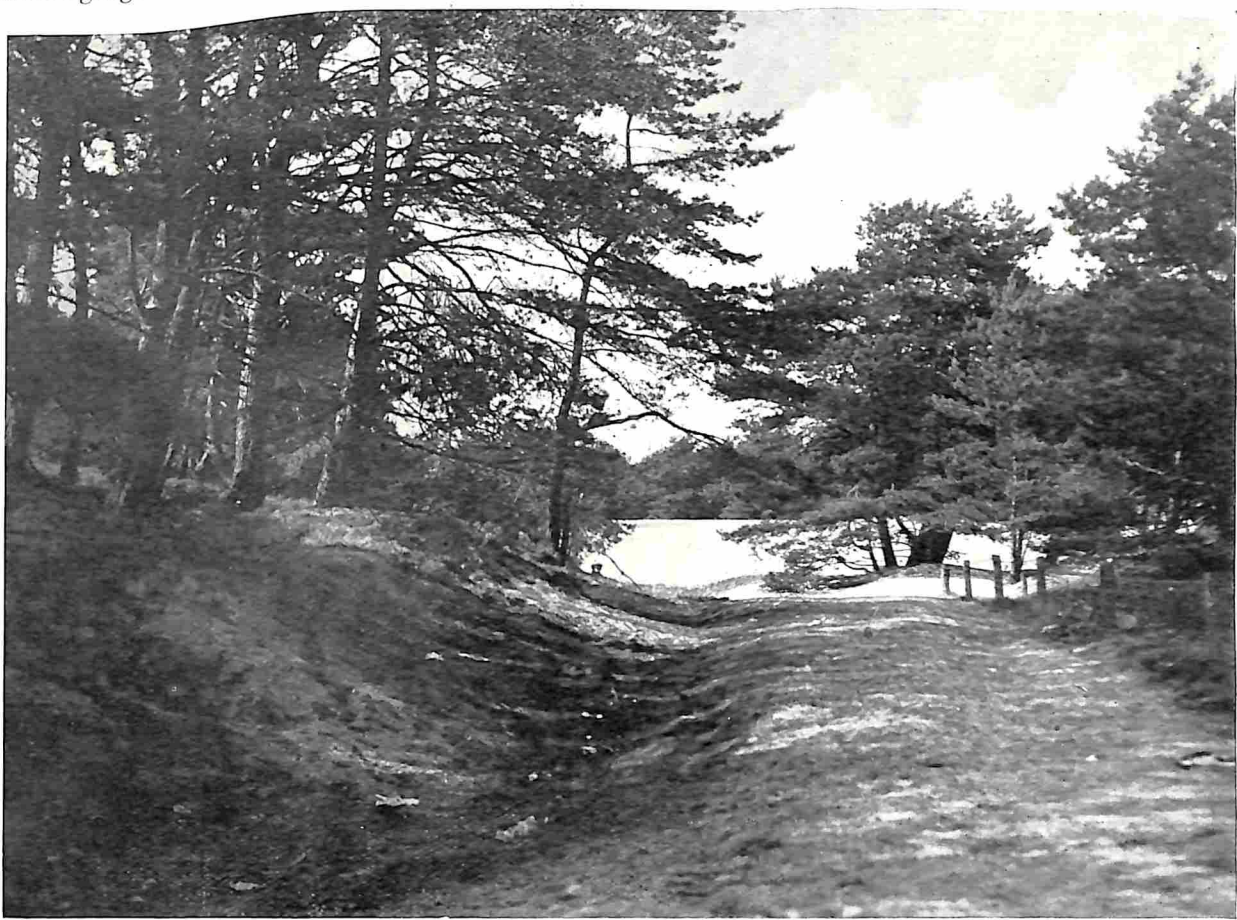
god Frey, de kerstkrans, afbeelding der zon, en zoo veel meer wijzen terug naar den vóórchristelijken tijd. Dat nog altijd het gebruik voortbestaat op den avond van St. Sylvester het

oude jaar uit en het nieuwe jaar „in te schieten”, behoeft nu geen toelichting, als geheel in overeenstemming met de voorstelling, welke aan het bevruchtingstijdperk werd gehecht, dat afgesloten wordt door den Driekoningendag, welke, als zijnde het slot van het feest der twaalf gewijde nachten, oudtijds bekend stond als Dertiendag, en, evenals zoo menige andere vóórchristelijke feestdag, door het Christendom gean-

nexeerd werd en nu herinnert aan het gewijde verhaal van het bezoek der drie koningen aan Bethlehem. Staat het springen over de kaarsjes, op dezen dag nog altijd in zwang, in het nauwste verband met het toenemen van het licht — met Driekoningen lengen de dagen een haneschree — de boonenkoek komt nog eens getuigen van de groote beteekenis, welke van ouds gehecht werd aan het Bevruchtingstijdperk: de periode van St. Maarten tot Driekoningen.



APPELSCHA



IN DE GAASTERLANDSCHE BOSSCHEN BIJ APPELSCHA